

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

[૨૦૨૧] જ એસ. સી. આર. ૪૩૦

ચીફ જનરલ મેનેજર (આઈ.પી.સી.)

એમ.પી. પાવર ટ્રેડિંગ કંપની લિ. અને અન્ય.

વિરૂદ્ધ

નર્મદા ઇકિવપમેન્ટ પ્રાઇવેટ. લિમીટેડ

(સિવિલ અપીલ નં.૧૦૫૧/૨૦૨૧)

૨૩ માર્ચ, ૨૦૨૧

[ડૉ. ધનંજય વાય. ચંદ્રચૂડ, ન્યાયમૂર્તિશ્રી, એમ.આર. શાહ, ન્યાયમૂર્તિશ્રી અને

સંજીવ ખન્ના, ન્યાયમૂર્તિશ્રી]

મધ્યસ્થી નિમણૂક – મધ્યપ્રદેશ વીજળી બોર્ડે ૧૯૯૯ માં પ્રતિવાદી સાથે પાવર પરચેઝ એગ્રીમેન્ટ (પી.પી.એ.) કર્યો – પી.પી.એ. ૨૦૦૧ માં સમાપ્ત કરવામાં આવ્યું – પી.પી.એ. માં સમાવિષ્ટ મધ્યસ્થી કલમને ધ્યાનમાં રાખીને હાઈકોર્ટે પ્રતિવાદી દ્વારા દાખલ કરાયેલી રિટ અરજી ફગાવી દીધી – સને ૨૦૧૧ માં, પ્રતિવાદીએ પી.પી.એ. માં સમાવિષ્ટ મધ્યસ્થી કલમને આમંત્રિત કરીને બોર્ડને નોટિસ જારી કરી – કોઈ જવાબ ન મળતાં, પ્રતિવાદીએ એ.સી. કાયદાની કલમ ૧૧(૬) હેઠળ મધ્યસ્થી નિમણૂકની માંગણી કરતી અરજી દાખલ કરી – હાઈકોર્ટે અપીલકર્તાની દલીલને નકારી કાઢવાની અરજીને મંજૂરી આપી કે વીજળી અધિનિયમ, ૨૦૦૩ ની કલમ ૮૬(૧)(એફ) ની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને, તે રાજ્ય વીજળી કમિશન હતું જેને લાઈસન્સધારકો અને ઉત્પાદન કરતી કંપનીઓ વચ્ચેના વિવાદો પર નિર્ણય લેવાનો વિશિષ્ટ અધિકારક્ષેત્ર આપવામાં આવ્યો હતો – અપીલ પર, ઠરાવ્યું: તે સારી રીતે નક્કી થયું છે કે ખાસ કાયદો સામાન્ય કાયદાને ઓવરરાઈડ કરે છે – ૨૦૦૩ ના કાયદાની કલમ ૮૬(૧)(એફ) એક ખાસ જોગવાઈ છે અને તેથી તે સામાન્ય જોગવાઈને ઓવરરાઈડ કરશે. લાઈસન્સધારક અને ઉત્પાદન કંપનીઓ વચ્ચેના વિવાદોના મધ્યસ્થી માટે એસી એક્ટની કલમ ૧૧ – તેથી, એસી એક્ટની કલમ ૧૧ એ પ્રશ્ન પર લાગુ પડતી નથી કે લાઈસન્સધારકો અને ઉત્પાદન કંપનીઓ વચ્ચેના વિવાદોનો નિર્ણય/મધ્યસ્થી કોણ કરી શકે છે, અને આવી પરિસ્થિતિમાં ફક્ત કલમ ૮૬(૧)(એફ) લાગુ પડશે – આર્બિટ્રેશન

અને સમાધાન અધિનિયમ, ૧૯૯૬ – કલમ ૧૧(૬) – વીજળી અધિનિયમ, ૨૦૦૩ – કલમ ૮૬(૧)(એફ).

અધિકારક્ષેત્ર: પક્ષકારોની સંમતિથી અધિકારક્ષેત્ર ધારણ કરી શકાતું નથી
– જો અધિકારક્ષેત્રનો સહજ અભાવ હોય, તો દલીલ કોઈપણ તબક્કે અને કોલેટરલ કાર્યવાહીમાં પણ લઈ શકાય છે.

અપીલને મંજૂરી આપતા કોર્ટે,

ઠરાવ્યુ: ૧. હાલના કિસ્સામાં, પી.પી.એ. ના કલમ ૧૨.૩ હેઠળ મધ્યસ્થી શરૂ કરવા માટેની નોટિસ પ્રતિવાદી દ્વારા ૩૦ મે ૨૦૧૧ ના રોજ જારી કરવામાં આવી હતી. તેથી, લવાદ કરારની વિનંતી દ્વારા લવાદની કાર્યવાહીની શરૂઆત ૩૦ મે, ૨૦૧૧ સાથે સંબંધિત હશે, જ્યારે કલમ ૧૨.૩ નો ઉપયોગ કરતી નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી.આથી, હકીકત એ છે કે પી.પી.એ. અને સમાપ્તિની સૂચના ૨૦૦૩ના કાયદાની પહેલાની છે, તે ભૌતિક સંજોગો નહીં બને.૧૯૯૬ના કાયદાની કલમ ૨૧ સ્પષ્ટ કરે છે કે જ્યાં સુધી પક્ષકારો દ્વારા અન્યથા સંમતિ ન મળે ત્યાં સુધી, ચોક્કસ વિવાદના સંદર્ભમાં મધ્યસ્થી કાર્યવાહી તે તારીખથી શરૂ થશે જ્યારે પ્રતિવાદી દ્વારા તે વિવાદને મધ્યસ્થી માટે મોકલવાની વિનંતી પ્રાપ્ત થાય.તેથી, તેમાં કોઈ શંકા નથી કે ૩૦ મે ૨૦૧૧ એ

મહત્વપૂર્ણ તારીખ હશે, કારણ કે આ તારીખે જ પ્રતિવાદી દ્વારા અપીલકર્તાને કલમ ૧૨.૩ લાગુ કરતી નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી. [પેરા ૯] [૪૩૪-૭-એચ; ૪૩૫-એ-સી]

૨. હિન્દુસ્તાન ઝિંક લિમિટેડ વિરુદ્ધ અજમેર વિદ્યુત વિતરણ નિગમ લિમિટેડ અને એન.એચ.એ.આઈ. વિરુદ્ધ સૈયદાબાદ ટી કંપની લિમિટેડ કેસમાં, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે ૨૦૦૩ના કાયદાની કલમ ૮૬(૧)(એફ) એક ખાસ જોગવાઈ છે જે ૧૯૯૬ના કાયદાની કલમ ૧૧ માં સમાવિષ્ટ સામાન્ય જોગવાઈઓને ઓવરરાઈડ કરે છે. કલમ ૮૬(૧)(એફ) રાજ્ય વીજળી કમિશનને લાઈસન્સધારકો અને વીજળી ઉત્પાદક કંપનીઓ વચ્ચેના વિવાદોનો નિર્ણય લેવા અને કોઈપણ વિવાદને મધ્યસ્થી માટે મોકલવા માટે વૈધાનિક અધિકારક્ષેત્ર આપે છે."અને" "વચ્ચે" "પેદા કરતી કંપનીઓ" અને "" આર્બિટ્રેશન માટે કોઈપણ વિવાદનો સંદર્ભ આપવા "ને" અથવા "તરીકે વાંચવું જોઈએ, કારણ કે રાજ્ય વિદ્યુત આયોગ દેખીતી રીતે વિવાદનો ઉકેલ લાવી શકતું નથી અને તેને આર્બિટ્રેશનમાં પણ મોકલી શકતું નથી".૨૦૦૩ના કાયદાની કલમ ૧૭૪/૨૦૦૩ના કાયદાને ઓવરરાઈડિંગ અસર પૂરી પાડે છે. હાલમાં અમલમાં રહેલા કોઈપણ અન્ય કાયદામાં અથવા ૨૦૦૩ના અધિનિયમ સિવાયના કોઈપણ કાયદાના આધારે અસર કરતા કોઈપણ સાધનમાં અસંગત

કંઈપણ હોવા છતાં. [પરિચ્છેદ ૧૦,૧૧ અને ૧૨] [૪૩૬-ડી-એફ; ૪૩૭-એ-બી]

૩. હિન્દુસ્તાન ઝિંક લિમિટેડ વિરુદ્ધ અજમેર વિદ્યુત વિતરણ નિગમ લિમિટેડ કેસમાં એવું ઠરાવાયું હતું કે જો અધિકારક્ષેત્રનો અભાવ હોય, તો અરજી કોઈપણ તબક્કે અને કોલેટરલ કાર્યવાહીમાં પણ લઈ શકાય છે. વિષય અધિકારક્ષેત્ર વિના કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલ હુકમનામું રદબાતલ છે, અને જ્યારે પણ અને જ્યાં પણ તેને લાગુ કરવા અથવા તેના પર આધાર રાખવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવે ત્યારે તેની અમાન્યતા સ્થાપિત કરી શકાય છે. અધિકારક્ષેત્રની આવી ખામી પક્ષકારોની સંમતિથી પણ દૂર કરી શકાતી નથી. આ કહેવત વર્તમાન કેસને લાગુ પડશે. ૧૯૯૬ના કાયદાની કલમ ૧૧ (૬) હેઠળ મધ્યસ્થીની નિમણૂક કરવાનો હાઈકોર્ટનો આદેશ બિનટકાઉ છે. [પરિચ્છેદ ૧૪ અને ૧૫] [૪૩૮-બી-ડી]

હિન્દુસ્તાન ઝિંક લિમિટેડ વિરુદ્ધ અજમેર વિદ્યુત વિતરણ નિગમ લિમિટેડ (૨૦૧૯) ૧૭ એસ.સી.સી. ૮૨: [૨૦૧૯] ૧૫ એસ.સી.આર. ૧૧૩; એન.એચ.એ.આઈ. વિરુદ્ધ સૈયદાબાદ ટી કંપની લિમિટેડ (૨૦૨૦) ૧૫ એસ.સી.સી. ૧૬૧: [૨૦૧૯] ૧૧ એસ.સી.આર. ૭૨૫ - અનુસરવામાં આવ્યું.

કેસ કાયદો સંદર્ભ

[૨૦૧૯] ૧૫ એસ. સી. આર. ૧૧૩ એ પેરા ૧૦ને અનુસર્યું.

[૨૦૧૯] ૧૧ એસ. સી. આર. ૭૨૫ એ પેરા ૧૦ ને અનુસર્યું

સિવિલ અપીલેટ જ્યુરિસડીક્શન:સિવિલ અપીલ નં.૧૦૫૧/૨૦૨૧.

એ.સી. માં જબલપુર ખાતે મધ્ય પ્રદેશ હાઈકોર્ટના ૩૦.૧૧.૨૦૧૬ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી નં.૧/૨૦૧૫.

અપીલકર્તાઓ તરફે વકીલો વરુણ કે. ચોપરા, ગુરતેજપાલ સિંહ, મેસર્સ વી.કે.સી. લો ઓફિસ.

પ્રતિવાદી તરફે વકીલો સંજય કે. અગ્રવાલ, સાર્થક નેમા, સુશ્રી અંકિતા ખરે, જે. કે. પિલ્લઈ.

કોર્ટનો ચુકાદો ડૉ. ધનંજય વાય. ચંદ્રચૂડ, ન્યાયમૂર્તિશ્રી દ્વારા આપવામાં આવ્યો.

૧. પરવાનગી આપવામાં આવી.

૨. આ અપીલ મધ્યપ્રદેશ હાઇકોર્ટના એક વિદ્વાન સિંગલ જજના ૩૦ નવેમ્બર ૨૦૧૬ ના રોજના ચુકાદા અને આદેશમાંથી ઉદ્ભવે છે જ્યાં તેમણે મધ્યસ્થી અને સમાધાન અધિનિયમ ૧૯૮૬ ની કલમ ૧૧(૬) હેઠળ પ્રતિવાદી દ્વારા દાખલ કરાયેલ અરજી ૧ માં પક્ષકારો વચ્ચેના વિવાદમાં મધ્યસ્થી નિયુક્ત કર્યા હતા.

૩. આ બાબતની ઉત્પત્તિ મધ્યપ્રદેશ વીજળી બોર્ડે ૨૦ મે ૧૯૯૯ ના રોજ પ્રતિવાદી સાથે વીજ ખરીદી કરાર કર્યો ત્યારથી છે. ૧ “૨૦૧૫નો એસી નંબર ૧” ૨ “૧૯૮૬નો અધિનિયમ” ૩ “બોર્ડ” “પી.પી.એ” પી.પી.એ હેઠળ, પ્રતિવાદીએ બિલ્ટ એન્ડ ઓપરેટ ધોરણે એક મીની હાઇડ્રો-ઇલેક્ટ્રિક પ્રોજેક્ટ સ્થાપિત કરવાનો હતો. જોકે, પી.પી.એ ને બોર્ડ દ્વારા ૨૭ સપ્ટેમ્બર ૨૦૦૧ના રોજ સમાપ્ત કરવામાં આવ્યું હતું. પ્રતિવાદીએ શરૂઆતમાં પી.પી.એ. ની સમાપ્તિને પડકારતી રિટ અરજી દાખલ કરી હતી. હાઇકોર્ટે, ૪ નવેમ્બર ૨૦૦૯ ના રોજના તેના આદેશ દ્વારા, પી.પી.એ. ના કલમ ૧૨.૩ માં સમાવિષ્ટ મધ્યસ્થી કરારને ધ્યાનમાં રાખીને અરજી પર વિચાર કરવાનો ઇનકાર કર્યો હતો. ત્યારબાદ, પ્રતિવાદીએ સમીક્ષા અરજી ૭ દાખલ કરી હતી જેને હાઇકોર્ટે ૧૦ ડિસેમ્બર ૨૦૦૯ ના રોજના આદેશ દ્વારા ફગાવી દીધી હતી.

૪. ૪ નવેમ્બર ૨૦૦૯ અને ૧૦ ડિસેમ્બર ૨૦૦૯ ના રોજના આદેશોના પરિણામે, ૨૮ ડિસેમ્બર ૨૦૦૯ ના રોજ, પ્રતિવાદીએ પી.પી.એ. ના કલમ ૧૨.૧ હેઠળ બોર્ડને નોટિસ જારી કરી, જેમાં પરસ્પર ચર્ચા દ્વારા વિવાદનો ઉકેલ લાવવાની માંગ કરવામાં આવી. ૨૮ ડિસેમ્બર ૨૦૦૯ ના રોજ બોર્ડ તરફથી નોટિસનો જવાબ પ્રતિવાદીને મળ્યો ન હોવાથી, ૩૦ મે ૨૦૧૧ ના રોજ, પ્રતિવાદીએ પીપીએના કલમ ૧૨.૩ હેઠળ મધ્યસ્થી માટે અરજી કરવા માટે બોર્ડને બીજી નોટિસ જારી કરી. નોટિસમાં, પ્રતિવાદીએ જણાવ્યું હતું કે જો બોર્ડ નોટિસ મળ્યાના ૩૦ દિવસની અંદર તેના પર કાર્યવાહી નહીં કરે, તો તે ૧૯૯૬ ના કાયદાની કલમ ૧૧(૬) હેઠળ હાઇકોર્ટનો સંપર્ક કરશે.

૫. બોર્ડ તરફથી કોઈ જવાબ ન મળતાં, પ્રતિવાદી દ્વારા ૧૯૯૬ના કાયદાની કલમ ૧૧(૬) હેઠળ મધ્યસ્થી નિમણૂકની માંગણી કરતી અરજી ૮ દાખલ કરવામાં આવી હતી. હાઇકોર્ટે, ૨૧ જાન્યુઆરી ૨૦૧૪ ના રોજના તેના આદેશ દ્વારા, નોંધ્યું હતું કે પ્રતિવાદી અને અપીલકર્તા તેમના મધ્યસ્થીઓને નોમિનેટ કરવા માટે સંમત થયા હતા, અને અવલોકન કર્યું હતું કે બંને મધ્યસ્થીઓ પી.પી.એ. ના કલમ ૧૨.૩(એ) માં પ્રક્રિયા અનુસાર ત્રીજા મધ્યસ્થીની નિમણૂક કરવા માટે આગળ વધશે. નામાંકિત મધ્યસ્થીઓએ તેમની પ્રથમ બેઠક ૭ મે ૨૦૧૪ ના રોજ નક્કી કરી હતી, જ્યારે બંને પક્ષો હાજર થયા

હતા અને મધ્યસ્થીઓની ફી નક્કી કરવામાં આવી હતી. જોકે, મધ્યસ્થીઓએ ૭ જુલાઈ ૨૦૧૪ ના રોજ એક પત્ર દ્વારા, તેમની ફી ચૂકવવામાં આવી ન હોવાના આધારે મધ્યસ્થીની કાર્યવાહી આગળ વધારવામાં તેમની અસમર્થતા પર પ્રકાશ પાડ્યો.

૬. ત્યારબાદ, પ્રતિવાદીએ ૮ ડિસેમ્બર ૨૦૧૪ ના રોજ એ.સી. નં.૧/૨૦૧૫ દાખલ કરી, જેમાં ૧૯૯૬ કાયદાની કલમ ૧૧(૬) હેઠળ મધ્યસ્થી નિમણૂકની માંગ કરવામાં આવી હતી. અપીલકર્તા દ્વારા આ અરજીનો વિરોધ એ આધાર પર કરવામાં આવ્યો હતો કે, વીજળી અધિનિયમ ૨૦૦૩ ૯ ની કલમ ૮૬(૧)(એફ) ની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને, રાજ્ય વીજળી આયોગને લાઈસન્સધારકો અને ઉત્પાદન કંપનીઓ વચ્ચેના વિવાદોનો નિર્ણય લેવાનો વિશિષ્ટ અધિકારક્ષેત્ર આપવામાં આવ્યો હતો. ૩૦ નવેમ્બર ૨૦૧૬ ના રોજ આપેલા વિવાદિત ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા, હાઈકોર્ટના સિંગલ જજે ૧૯૯૬ના કાયદાની કલમ ૧૧(૬) હેઠળ પ્રતિવાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીને મંજૂરી આપી. સિંગલ જજે ઠરાવ્યું કે ૨૦૦૩ના કાયદાની કલમ ૮૬(૧)(એફ) અને ૧૯૯૬ના કાયદાની કલમ ૧૧(૬) હેઠળના ઉપાયો એકબીજાથી સ્વતંત્ર છે, અને હાઈકોર્ટ કલમ ૧૧(૬) હેઠળ તેના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી શકે છે. અપીલકર્તા હવે અપીલમાં આ અદાલત સમક્ષ આવે છે.

૭. વિદ્વાન વકીલ શ્રી વરુણ ચોપરા દ્વારા આ કોર્ટ સમક્ષ અપીલકર્તાની રજૂઆત એવી છે કે હાઈકોર્ટ દ્વારા લેવાયેલો અભિપ્રાય ગુજરાત ઊર્જા વિકાસ નિગમ લિમિટેડ વિરુદ્ધ એસ્સાર પાવર લિમિટેડ ૧૦. ૯ “૨૦૦૩ એક્ટ” ૧૦ (૨૦૦૮) ૪ એસ.સી.સી. ૭૫૫, જેને હવે પછી “ગુજરાત ઊર્જા વિકાસ નિગમ લિમિટેડ” તરીકે ઓળખવામાં આવશે, તેમાં આ કોર્ટની બે-જજોની બેન્ચ દ્વારા નક્કી કરાયેલા કાયદાની વિરુદ્ધ છે.

૮. રજૂઆતોનો વિરોધ કરતા, પ્રતિવાદી વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી સંજય કે. અગ્રવાલે વિનંતી કરી કે ગુજરાત ઊર્જા વિકાસ નિગમ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) માં લેવાયેલો નિર્ણય હાલના કેસના તથ્યો પર લાગુ પડશે નહીં કારણ કે પીપીએ ૨૦ મે ૧૯૯૯ ના રોજ અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો હતો અને બોર્ડ દ્વારા ૨૭ સપ્ટેમ્બર ૨૦૦૧ ના રોજ સમાપ્ત કરવામાં આવ્યો હતો; આ બંને ઘટનાઓ ૧૦ જૂન ૨૦૦૩ ના રોજ ૨૦૦૩ ના કાયદાના અમલ પહેલાં બની હતી. વધુમાં એવી વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે અપીલકર્તાએ ૨૦૦૩ના કાયદાની કલમ ૮૬(૧)(એફ) માંથી ઉદ્ભવતા વાંધો ઉઠાવ્યો ન હતો જ્યારે હાઈકોર્ટે ૨૧ જાન્યુઆરી ૨૦૧૪ ના રોજ ૨૦૧૧ ના એ.સી. નં. ૭૬ માં તેના આદેશમાં બંને પક્ષોની સંમતિથી મધ્યસ્થીઓની નિમણૂક કરી હતી અને તે પણ નિયુક્ત મધ્યસ્થીઓ સમક્ષ, અને તેથી આ તબક્કે તે ઉઠાવી શકાતો નથી.

૯. હાલના કિસ્સામાં, પી.પી.એ. ના કલમ ૧૨.૩ હેઠળ મધ્યસ્થી શરૂ કરવા માટેની નોટિસ પ્રતિવાદી દ્વારા ૩૦ મે ૨૦૧૧ ના રોજ જારી કરવામાં આવી હતી. તેથી, મધ્યસ્થી કરારના આદાન દ્વારા મધ્યસ્થી કાર્યવાહીની શરૂઆત ૩૦ મે ૨૦૧૧ થી સંબંધિત હશે, જ્યારે કલમ ૧૨.૩ નો ઉપયોગ કરતી નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી. તેથી, પી.પી.એ. અને સમાપ્તિની સૂચના ૨૦૦૩ના કાયદા પહેલાની છે તે હકીકત મહત્વપૂર્ણ સંજોગોનું નિર્માણ કરતી નથી. ૧૯૯૬ના કાયદાની કલમ ૨૧ સ્પષ્ટ કરે છે કે જ્યાં સુધી પક્ષકારો દ્વારા અન્યથા સંમતિ ન મળે ત્યાં સુધી, ચોક્કસ વિવાદના સંદર્ભમાં મધ્યસ્થી કાર્યવાહી તે તારીખથી શરૂ થશે જ્યારે પ્રતિવાદી દ્વારા તે વિવાદને મધ્યસ્થી માટે મોકલવાની વિનંતી પ્રાપ્ત થાય. તેથી, તેમાં કોઈ શંકા નથી કે ૩૦ મે ૨૦૧૧ એ મહત્વપૂર્ણ તારીખ હશે, કારણ કે આ તારીખે જ પ્રતિવાદી દ્વારા અપીલકર્તાને કલમ ૧૨.૩ લાગુ કરતી નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી.

૧૦. આ અપીલમાં ઉઠાવવામાં આવેલો પ્રથમ મુદ્દો ગુજરાત ઊર્જા વિકાસ નિગમ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) દ્વારા સંચાલિત છે. તે કિસ્સામાં, પક્ષો વચ્ચે ૩૦ મે ૧૯૯૬ના રોજ વીજ ખરીદી કરાર કરવામાં આવ્યો હતો અને ૧૪ નવેમ્બર ૨૦૦૫ના રોજ એક પક્ષ દ્વારા વિવાદને આર્બિટ્રેશનમાં મોકલવાની નોટિસ મોકલવામાં આવી હતી. અન્ય પક્ષે એમ કહીને નોટિસનો વિરોધ કર્યો હતો કે ૨૦૦૩ના કાયદાની કલમ ૮૬ (૧) (એફ) અનુસાર રાજ્ય વીજળી પંચનો

વિશિષ્ટ અધિકારક્ષેત્ર છે. ત્યારબાદ ગુજરાત ઉચ્ચ અદાલતે ૧૯૯૬ના કાયદાની કલમ ૧૧ (૬) હેઠળની અરજીમાં મધ્યસ્થીની નિમણૂક કરી હતી, જેને આ અદાલત સમક્ષ પડકારવામાં આવી હતી. બે ન્યાયાધીશોની બેન્ચ તરફથી બોલતા, ન્યાયાધીશ માર્કેડેય કાત્જુએ ચુકાદાના ફક્ત ૨૬, ૨૭ અને ૨૮ માં કાયદાની સ્થિતિનું સમાધાન કર્યું, જે સંદર્ભની સુવિધા માટે નીચે આપેલા છે:

“૨૬. એ નોંધનીય છે કે ૨૦૦૩ ના કાયદાની કલમ ૮૬(૧)(એફ) એ લાઇસન્સધારક અને ઉત્પાદન કરતી કંપનીઓ વચ્ચેના વિવાદોના નિર્ણય માટે એક ખાસ જોગવાઈ છે. આવા વિવાદોનો નિર્ણય રાજ્ય કમિશન અથવા તે વ્યક્તિ અથવા વ્યક્તિઓ દ્વારા કરી શકાય છે જેમને મધ્યસ્થી માટે મોકલવામાં આવે છે. અમારા મતે કલમ ૮૬(૧)(એફ) માં “ઉત્પાદક કંપનીઓ” અને “કોઈપણ વિવાદને મધ્યસ્થી માટે મોકલવા” વચ્ચેનો “અને” શબ્દ “અથવા” નો અર્થ થાય છે. એ વાત સ્પષ્ટ છે કે ક્યારેક “અને” નો અર્થ “અથવા” થઈ શકે છે અને ક્યારેક “અથવા” નો અર્થ “અને” પણ થઈ શકે છે (જી.પી. સિંઘના કાયદાકીય અર્થઘટનના સિદ્ધાંતો, ૯મી આવૃત્તિ, ૨૦૦૪, પૃષ્ઠ ૪૦૪ જુઓ).

૨૭. અમારા મતે, વીજળી અધિનિયમ, ૨૦૦૩ ની કલમ ૮૬(૧)(એફ) માં “ઉત્પાદન કંપનીઓ” અને “કોઈપણ વિવાદનો સંદર્ભ આપો” શબ્દો

વચ્ચે "અને" શબ્દનો અર્થ "અથવા" થાય છે, અન્યથા તે અસામાન્ય પરિસ્થિતિ તરફ દોરી જશે કારણ કે દેખીતી રીતે રાજ્ય કમિશન પોતે વિવાદનો નિર્ણય લઈ શકતું નથી અને તેને કોઈ મધ્યસ્થી પાસે પણ મોકલી શકતું નથી.તેથી કલમ ૮૬ (૧) (એફ) માં "અને" શબ્દનો અર્થ "અથવા" થાય છે.

૨૮. કલમ ૮૬(૧)(એફ) એક ખાસ જોગવાઈ છે અને તેથી તે લાયસન્સધારક અને ઉત્પાદન કંપનીઓ વચ્ચેના વિવાદોના મધ્યસ્થી માટે મધ્યસ્થી અને સમાધાન અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૧૧ માં સામાન્ય જોગવાઈને રદ કરશે. તે સારી રીતે સ્થાપિત છે કે વિશેષ કાયદો સામાન્ય કાયદાને ઓવરરાઈડ કરે છે. તેથી, અમારા મતે, લાયસન્સધારકો અને ઉત્પાદન કરતી કંપનીઓ વચ્ચેના વિવાદોનો નિર્ણય/મધ્યસ્થી કોણ કરી શકે છે તે પ્રશ્ન પર મધ્યસ્થી અને સમાધાન અધિનિયમ, ૧૯૯૬ ની કલમ ૧૧ લાગુ પડતી નથી, અને આવી પરિસ્થિતિમાં ફક્ત કલમ ૮૬(૧)(એફ) જ લાગુ પડશે."

આ સ્થિતિને ત્યારબાદ હિન્દુસ્તાન ઝિંક લિમિટેડ વિરુદ્ધ અજમેર વિદ્યુત વિતરણ નિગમ લિમિટેડ ૧૨ અને એન.એચ.એ.આઈ. વિરુદ્ધ સૈયદાબાદ ટી

કંપની લિમિટેડ કેસમાં આ કોર્ટના બે ત્રણ-જજોની બેન્ચ દ્વારા પણ મંજૂરી આપવામાં આવી છે.

૧૧. ઉપરોક્ત ચુકાદા પરથી, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે આ કોર્ટે એવું ઠરાવ્યું છે કે, ૨૦૦૩ના કાયદાની કલમ ૮૬(૧)(એફ) એક ખાસ જોગવાઈ છે જે ૧૯૯૬ના કાયદાની કલમ ૧૧ માં સમાવિષ્ટ સામાન્ય જોગવાઈઓને ઓવરરાઈડ કરે છે. કલમ ૮૬(૧)(એફ) રાજ્ય વીજળી કમિશનને લાઈસન્સધારકો અને વીજળી ઉત્પાદક કંપનીઓ વચ્ચેના વિવાદોનો નિર્ણય લેવા અને કોઈપણ વિવાદને મધ્યસ્થી માટે મોકલવા માટે વૈધાનિક અધિકારક્ષેત્ર આપે છે. "ઉત્પાદન કંપનીઓ" અને "કોઈપણ વિવાદને મધ્યસ્થી માટે મોકલવા" વચ્ચેના "અને" ને "અથવા" તરીકે વાંચવામાં આવે છે, કારણ કે રાજ્ય વીજળી કમિશન સ્પષ્ટપણે વિવાદનો ઉકેલ લાવી શકતું નથી અને તેને મધ્યસ્થી માટે પણ મોકલી શકતું નથી. કલમ ૮૬ (૧) (એફ) નીચે દર્શાવેલ છે:

“૮૬.રાજ્ય આયોગના કાર્યો.— (૧) રાજ્ય આયોગ નીચેના કાર્યો કરશે, એટલે કે:—

(એફ) લાઇસન્સધારકો અને ઉત્પાદન કરતી કંપનીઓ વચ્ચેના વિવાદો પર ચુકાદો આપવો અને કોઈપણ વિવાદને મધ્યસ્થતા માટે મોકલવો;

૧૨. (૨૦૧૯) ૧૭ એસસીસી ૮૨; હવેથી, "હિન્દુસ્તાન ઝિંક લિમિટેડ" તરીકે ઓળખાશે ૧૩ (૨૦૨૦) ૧૫ એસસીસી ૧૬૧ ૧૨ ૨૦૦૩ના કાયદાની કલમ ૧૭૪, હાલમાં અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈપણ કાયદામાં અથવા ૨૦૦૩ના કાયદા સિવાયના કોઈપણ કાયદાના આધારે અમલમાં રહેલા કોઈપણ દસ્તાવેજમાં સમાવિષ્ટ કંઈપણ અસંગત હોવા છતાં, ૨૦૦૩ના કાયદાને મુખ્ય અસર પૂરી પાડે છે. કલમ ૧૭૪ આ રીતે પ્રદાન કરે છે:

“૧૭૪. ઓવરરાઈડિંગ અસર કરવા માટે કાર્ય કરો.— કલમ ૧૭૩ માં અન્યથા જોગવાઈ ન હોય તો પણ, આ કાયદાની જોગવાઈઓ હાલમાં અમલમાં રહેલા કોઈપણ અન્ય કાયદામાં અથવા આ કાયદા સિવાયના કોઈપણ કાયદાના આધારે અમલમાં રહેલા કોઈપણ દસ્તાવેજમાં સમાવિષ્ટ કંઈપણ સાથે અસંગત હોવા છતાં, અમલમાં રહેશે.

૧૩. હવે અમે પ્રતિવાદી વતી ઉઠાવવામાં આવેલી બીજી દલીલનો ઉલ્લેખ કરીએ છીએ, કે અપીલકર્તા ૧૯૯૬ના કાયદાની કલમ ૧૧(૬) હેઠળ તેના દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી બીજી અરજીમાં ૨૦૦૩ના કાયદાની કલમ ૮૬(૧)

(એફ) પર આધાર રાખીને વાંધો ઉઠાવી શકતો નથી, જ્યારે તેણે ૧૯૯૬ના કાયદાની કલમ ૧૧(૬) હેઠળ અથવા આ રીતે નિયુક્ત મધ્યસ્થીઓ સમક્ષ પ્રથમ અરજીમાં સમાન વાંધો ઉઠાવ્યો ન હતો. એ નોંધવું યોગ્ય છે કે આ દલીલને હાઈકોર્ટના સિંગલ જજ દ્વારા ૩૦ નવેમ્બર ૨૦૧૬ના વિવાદિત ચુકાદા અને આદેશમાં નીચેની શરતોમાં નકારી કાઢવામાં આવી હતી.

“૯. જો આ અરજીની જાળવણીક્ષમતા અંગે શ્રી મનોજ દુબે દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા મૂળભૂત વાંધાને ધ્યાનમાં લેવામાં નહીં આવે તો હું મારી ફરજ નિભાવવામાં નિષ્ફળ રહીશ. માત્ર એટલા માટે કે મુકદ્દમાના અગાઉના રાઉન્ડમાં, જાળવણીક્ષમતાનો વાંધો લેવામાં આવ્યો ન હતો, જો તે બાબતના મૂળ સુધી જાય તો તે આવા વાંધા ઉઠાવવા માટે બીજા પક્ષને અટકાવશે નહીં. આ એક સામાન્ય કાયદો છે જે પક્ષકારોની સંમતિ દ્વારા અધિકારક્ષેત્ર ધારણ કરી શકાતો નથી. જો કોઈ કાયદો અરજી/અરજીને ધ્યાનમાં લેવા માટે અધિકારક્ષેત્ર પ્રદાન કરતું નથી, તો અરજીને કોઈપણ કારણોસર ધ્યાનમાં લઈ શકાતી નથી.આમ, હું એવું માનવા તૈયાર નથી કારણ કે અગાઉના મુકદ્દમાના તબક્કામાં એટલે કે એ.સી. નં.૭૬/૨૦૧૧ માં પક્ષકારો મધ્યસ્થીઓની નિમણૂક માટે સર્વસંમતિ પર પહોંચ્યા હતા, તેથી આ અરજી પણ જાળવી શકાય છે.મને લાગે છે કે ૨૦૦૩ ના કાયદાની કલમ ૧૭૪ ના અમલને કારણે, ૧૯૯૬

ના કાયદા હેઠળ હાલની અરજી જાળવવા યોગ્ય નથી કે કેમ તેની તપાસ કરવી યોગ્ય છે.”

૧૪. હિન્દુસ્તાન ઝિંક લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) માં આ કોર્ટની ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેન્ચ સમક્ષ આ જ પ્રકારનો મુદ્દો ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો, જ્યાં રાજ્ય વીજળી કમિશન દ્વારા ૨૦૦૩ ના કાયદાની કલમ ૮૬(૧)(એફ) હેઠળ પક્ષકારોની સંમતિથી મધ્યસ્થી નિયુક્ત કરવામાં આવ્યો હતો.ત્યારબાદ, ૧૯૯૬ના કાયદાની કલમ ૩૪ હેઠળ મધ્યસ્થી ચુકાદાને વાણિજ્યિક અદાલત સમક્ષ પડકારવામાં આવ્યો હતો, અને વાણિજ્યિક અદાલતના નિર્ણયને ૧૯૯૬ના કાયદાની કલમ ૩૭ હેઠળ અપીલમાં પડકારવામાં આવ્યો હતો જ્યાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે રાજ્ય વીજળી આયોગ પાસે મધ્યસ્થી નિમણૂક કરવાનો કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી કારણ કે કલમ ૮૬(૧)(એફ) ફક્ત લાઈસન્સધારકો અને ઉત્પાદન કંપનીઓ વચ્ચેના વિવાદોનો સંદર્ભ આપે છે, લાઈસન્સધારકો અને ગ્રાહકો વચ્ચે નહીં. જ્યારે આ મામલો આ કોર્ટમાં પહોંચ્યો, ત્યારે દલીલ એવી હતી કે પક્ષકારોએ અગાઉ મધ્યસ્થી માટે સંમતિ આપ્યા પછી ૧૯૯૬ના કાયદાની કલમ ૩૭ હેઠળની કાર્યવાહીમાં અધિકારક્ષેત્ર સામે વાંધો ઉઠાવી શકાય નહીં. કોર્ટ તરફથી બોલતા, જસ્ટિસ રોહિન્ટન એફ નરીમાને જણાવ્યું હતું કે જો અધિકારક્ષેત્રનો અભાવ હોય, તો અરજી કોઈપણ તબક્કે અને કોલેટરલ કાર્યવાહીમાં પણ લઈ શકાય છે.તેમણે સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત પર પ્રકાશ

પાડ્યો કે વિષય અધિકારક્ષેત્ર વિના કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલ હુકમનામું રદબાતલ છે, અને જ્યારે પણ અને જ્યાં પણ તેને લાગુ કરવા અથવા તેના પર આધાર રાખવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવે ત્યારે તેની અમાન્યતા સ્થાપિત કરી શકાય છે. અધિકારક્ષેત્રની આવી ખામી પક્ષકારોની સંમતિથી પણ દૂર થઈ શકતી નથી. ઉપરોક્ત કહેવત વર્તમાન કેસને લાગુ પડશે.

૧૫. ઉપરોક્ત બાબતના દૃષ્ટિકોણથી, ૧૯૯૬ના કાયદાની કલમ ૧૧(૬) હેઠળ મધ્યસ્થી નિમણૂક કરવાનો હાઈકોર્ટનો આદેશ ટકાઉ નથી. અમે તે મુજબ અપીલને મંજૂરી આપીએ છીએ અને ૩૦ નવેમ્બર ૨૦૧૬ ના રોજ હાઈકોર્ટના એ.સી. નં.૧/૨૦૧૫ માં વાંધાજનક ચુકાદા અને આદેશને રદ કરીએ છીએ. જો કે, આ કાયદામાં ઉપલબ્ધ ઉપાયોનો આશરો લેવામાં પ્રતિવાદીના માર્ગમાં આવશે નહીં. જો કે, અમે અપીલકર્તાની યોગ્યતા અથવા વાંધાઓ પર કોઈ અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો નથી, જેને જ્યારે વિનંતી કરવામાં આવશે, ત્યારે યોગ્ય મંચ દ્વારા ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે. ખર્ચ અંગે કોઈ ઓર્ડર આપવામાં આવશે નહીં.

૧૬. બાકી અરજી, જો કોઈ હોય તો, તેનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવે છે.

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.